

Vergi Uyum Maliyetleri (Vergilemenin Psikolojik Tahlili)

Prof.Dr. Ahmet Burçin YERELİ

Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü

aby@hacettepe.edu.tr

08.02.2013

Vergileme Maliyetleri

1. Yönetim Maliyetleri (Somut/Ölçülebilir)
Vergilemenin kamu sektörü üzerindeki tam kaynak maliyetidir.
2. Uyum Maliyetleri (Soyut/Gizli)
Vergi mükellefleri ya da vergi sorumluları tarafından katlanılan tüm maliyetlerdir.

Vergi Uyumunu?

(Mükellefler tarafından) vergisel yükümlülüklerin TAM ve DOĐRU olarak yerine getirilmesidir.

Vergi Uyumunu

Azami Vergi Hâsılatı

Vergi Uyumsuzluğu ?

Mükellefler tarafından vergisel yükümlölüklerin (KASTEN) EKSİK ve YANLIŞ yerine getirilmesi ya da hiç getirilmemesidir.

Vergi Uyumsuzluğu

Vergi Kayıp ve Kaçakları

Vergi Uyumunu Açıklayan Yaklaşımlar

- Rasyonel Tercih Yaklaşımı,
- Ahlaki Duygular Yaklaşımı.

Rasyonel Tercih Yaklaşımı

- Gelir Düzeyi,
- Denetim Sıklığı,
- Cezaların Yüksekliği ve Etkinliği

Eleştiri: Vergi kaçırma ekonomik fayda-maliyet yaklaşımı olarak açıklanmakta; diğer unsurlar göz ardı edilmektedir.

Ahlaki Duygular Yaklaşımı

- Ekonomik faktörlere ek olarak,
- Psikolojik faktörler,
- İdari faktörler,
- Siyasi faktörler,
- Hukuki faktörler,
- Sosyolojik faktörler,
- Demografik faktörler.

Vergi Uyum Maliyetleri

1. Vergisel yükümlülükleri yerine getirmek için katlanılan parasal maliyetler,
2. Vergisel yükümlülüklerin zaman maliyeti,
3. Vergilerin etkinlik maliyetleri sonucu meydana gelen bazı uyum maliyetleri,
4. Vergilemenin psikolojik maliyetleri.

Vergi Uyumunu Etkileyen Faktörler

Demografik Faktörler

- Mükellefin Yaşı,
- Mükellefin Medeni Durumu,
- Mükellefin Cinsiyeti,
- Mükellefin Aile Yapısı,
- Mükellefin Eğitim Düzeyi.

Yapılan alışmalara Göre:

- Yař ilerledikçe vergi uyumu artmaktadır.
- Medeni durum ile vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.
- Kadınların vergi uyumu erkeklere göre çok daha yüksektir.
- Aile ortamındaki yapı vergi uyumunu pozitif ya da negatif yönde etkilemektedir.
- Eđitimi kişiler vergi kaçırma yerine vergiden kaçınma konusunda daha başarılılar.

Vergi Ahlakı

- Vergilemenin gereği ve sonuçları konusunda bilinçlendirilmiş vergi mükellefiyetini sosyal bir sorumluluk olarak gören (vergi ahlakına sahip) kişilerin vergi uyumu daha yüksektir.
- Bir ekonomide gelir dağılımı bozuk ve gelir grupları arasında ciddi dengesizlikler var ise vergi ahlakı zayıf ve vergi uyumsuzluğu yüksektir.

Çeşitli Tespitler:

- Sosyal uyum duygusu güçlü olan toplumlarda vergi uyum düzeyi yüksektir.
- Harcanabilir gelir arttıkça, vergi kaçırma eğilimi artmaktadır.
- Cezaların caydırıcılığı vergi uyumunu olumlu etkilemektedir.
- Denetim sıklığı vergi uyumunu olumlu etkilemektedir.

- Vergi afları vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir.
- Vergi mevzuatının karmaşıklığı vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir.
- Mali müşavirler, müşterek sorumluluk taşımaları halinde, vergi uyumuna olumlu katkı sağlamaktadırlar. Aksi taktirde vergi uyumsuzluğuna da yol açabilme kapasiteleri vardır.

- Enflasyon psikolojisi vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir,
- Siyasi iktidarlara olan güvensizlik vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir,
- Muhafazakar toplumlarda dini temelli (şer'i) vergilere uyum maliyeti çok daha düşüktür (Aşar Örneği)

SONUÇ

- Ortalama vergi yükü vergi gayretinin maksimum olduğu düzeye çekilmeli,
- Marjinal vergi oranları düşürülmeli,
- Enflasyon kontrol altında tutulmalı,
- Vergi afları iyi planlanmalı,
- Vergi denetimi etkinleştirilmeli,
- Vergi mevzuatı basit ve anlaşılabilir olmalı,
- Vergi bilinci (eğitim ile) pekiştirilmeli,
- Vergi ahlakı (eğitim ile) yaygınlaştırılmalı,

Teşekkürler...